

ДЖИХАДИЗЪМ БЕЗ ГРАНИЦИ

**Проблеми, свързани със
завръщащите се от джихад и
борбата срещу джихадисткия
тероризъм**

СЪДЪРЖАНИЕ:

Абревиатури	3
Реалностите	4
Колко могат да се завърнат	7
Проблемите	9
Що е то тероризъм?	9
Проблемът с идеологията или джихадистите терористи ли са?	13
Кои са завръщащите се от джихад?	18
Ролята на жените и децата в Ислямска държава	18
Ал Хол и „матриархалният Халифат“	21
Децата на Ислямска държава – и жертви, и жестоки джихадисти	24
Завръщането на активните участници в дейността на джихадистките организации	29
„Изгубени“ в хаоса на международните правни норми и проблеми	30
Рехабилитация, дерадикализация и контрол – мисията (почти) невъзможна	35
Изводи за позицията на България	29

АБРЕВИАТУРИ:

ААР – Allied Administrative Publication (Съюзническа административна публикация на НАТО)

АК – Ал Кайда

АКАП – Ал Кайда в Арабския полуостров

БиХ – Босна и Херцеговина

ГКПП – Граничен контролен пропускателен пункт

Даеш – арабски акроним за Ислямска държава в Ирак и Сирия

ЕК – Европейска комисия

ЕП – Европейски парламент

ЕС – Европейски съюз

ЕСПЧ – Европейски съд по правата на човека

ИВУ – импровизирано взривно устройство

ИД – Ислямска държава

НАТО – Организация на Северно-атлантическия договор

ООН – Организация на обединените нации

СДС – Сирийски демократични сили

СЕ – Съвет на Европейския съюз

СС на ООН – Съвет за сигурност на ООН

ЦРУ – Централно разузнавателно управление на САЩ

ЧТБ – чуждестранни терористични бойци

РЕАЛНОСТИТЕ

Лагерът Ал Хол в контролираната от СДС част от Сирия. Едва ли някой знае колко точно са настанените в него вътрешно изместени лица (избягали преди време от ИД) и членове на семействата на джихадисти от ИД. Информациите са противоречиви – общият им брой варира между (най-малко) 70 000 до около 110 000 човека. В него - наръгванията с нож са ежедневие, не са редки и случаите на убийства. Лагерът, по определението на британски журналист, посетил го през ноември 2019 г., е „мини Халифат“, „перфектен инкубатор“ за радикализиране и за преформатиране на Ислямска държава. Думите му трудно могат да бъдат наречени „преувеличени“, а и са базирани на личен (пряк) опит - момче на не повече от 10 години приканва журналиста и охраняващите го кюрдски бойци да се разкаят и след това, гледайки право в обектива на камерата, заявява: „Ние ще ви убием чрез изколване. Ние ще ви изколим.“. Наоколо има много други деца (на различна възраст) от много страни - Австралия, Белгия, Финландия, Босна и Херцеговина, Русия, Китай, Узбекистан ... Единствените им „възпитатели“ са покритите изцяло в черно жени от Ислямска държава. Някои от тези жени, наредени на опашката за получаване на храна, отказват да разговарят с журналиста, други са съгласни. На въпроса „Вярвате ли в идеологията на ДАЕШ?“ една отговаря: „Да, разбира се. Защо да се променяме? Те ни третират като животни. Просто като кучета.“. „Вие третирате други като животни. Вие режете главите на хората, вие изгаряте хората живи. Не е ли вярно?“, настоява журналистът. Отговорът,

който получава обаче не е оправдание или разкаяние. Той показва убеденост, че действията им са били напълно правомерни - „Така е казано в Корана.“. Жените от Ислямска държава знаят за смъртта на „халифа“ Абу Бакр ал-Багдади. Тя ги огорчава, но и ги окуражава - „Ние вярвахме в него, затова дойдохме“, казва една от тях, която се представя като парижанка. „И ето ни тук. Както и да е, той е мъртъв. Знаете ли, в исляма има живот след смъртта. Някой друг ще го смени“, продължава тя и заявява, че се надява с божията помощ, ИД да се завърне. Друга, която твърди, че е от Италия, казва, че вече не вярва в идеологията на Ислямска държава и иска „да се върне“, въпреки че знае, че италианците считат такива като нея за заплаха за сигурността. Някои от жените са по-скоро яростни. „От Ислямска държава! [съм] Ислямска държава я има“, крещи една от тях към журналиста.

През 2017 г. при престрелка с грузинските сили за сигурност в Тбилиси е ликвидиран чеченец, високопоставен член на ИД, един от лидерите на нейния клон Имарат Кавказ, подозиран за участие в организирането и извършването на много терористични атаки, между които и „Кървавия петък в Париж“ през 2015 г., атаката на летище „Ататюрк“ в Истанбул през 2016 г. Задържан (и съден) нееднократно – в Швеция, Украйна, България, Грузия. Винаги се „отървава“ с освобождаване или почти символична присъда – заради статута му на бежанец, който е получил в Австрия.

Сириец, получил статут на бежанец в България се самовзривява в немския град Ашбах през 2016 г.

В Унгария съдят сириец, обвинен, че като командир в ИД е съставял списъци на хора за ликвидиране на религиозна основа (вкл. жени и деца), надзиравал и участвал в екзекуциите. Отрича, че е той на видеозапис, който показва как обезглавява религиозен лидер. Получил е бежански статут в Гърция, заловен е с фалшиви документи на летището на Будапеща.

Турция екстрадира гражданин на САЩ - член на ИД - който няколко дни е „заклещен“ на ничията земя между ГКПП на Гърция и Турция.

Според турски медии от 1 172 членове на ИД, намиращи се в турски затвори, 750 са „чужденци“ – граждани на повече от 40 страни, вкл. Великобритания, Франция, Германия, САЩ, Русия.

Немски медии съобщават, че екстрадирани (или очакващи екстрадиране) от Турция джихадисти – немски граждани и членове на техните семейства - са (ще бъдат) пуснати на свобода след „завръщането“ им – искания за задържането им, няма.

В Украйна е заловен руски гражданин – член на ИД.

Шведски медии съобщават за няколко случая, когато сирийски бежанци са разпознали на улицата джихадисти, които

са ги изтезавали в Сирия. Съобщили са за тях на полицията, но тя „напълно е игнорирала проблема“.

В Москва от Ирак пристигат 32 деца от семейства на членове на ИД. С тях общият брой на върнатите деца достига 122. Президентът Путин заяви, че над 4 000 руски граждани и около 5 000 граждани на страни от бившия СССР са се присъединили към ИД.

В съответствие с новоприет закон, правителството на Дания отнема гражданството на човек от турски произход, който е издирван за извършване на терористична дейност извън страната. Законът се отнася и за лица включили се в терористични организации извън страната, но прокуратурата не би могла да поддържа обвинения в тероризъм на лица, които не са датски граждани за престъпления, извършени извън територията на Дания.

През февруари 2019 г., Генералният секретар на ООН заявява, че в Сирия и Ирак ИД разполага с между 14 000 и 18 000 джихадисти, вкл. 3 000 терористичужденци.

Според Джеймс Джефри, специален представител на президента на САЩ за Сирия, към юли 2019 г., там все още има между 10 000 и 15 000 останали на свобода джихадисти от ИД.

Изброените случаи (а подобни има още много) са различни. Обединяват ги джихадизмът и липсата на общо

решение на поражданите от тях проблеми.

През ноември 2019 г. във Вашингтон се проведе среща на представители на над 30 от общо 81 държави – участнички във водената от САЩ Коалиция срещу ИД. Тя беше посветена на въпроса, какво да се прави със заловените членове на тази терористична джихадистка организация и членовете на техните семейства.

Участниците не успяха да постигнат консенсус. Те са били единодушни, че това е сериозен проблем, но има различия по това, какъв е най-добрият начин за справяне с него.

Много от европейските страни отхвърлят исканията джихадистите да бъдат репатрирани, тъй като собствените им правни системи нямат необходимите възможности за съдебно преследване и наказване на лица, воювали на страната на

ИД (но това се отнася и за другите джихадистки организации) в Сирия и Ирак.

В същото време, ИД постепенно се възстановява от понесените удари. Зачестяват и стават все по-осезателни и извършените от нея терористични атаки, особено в северозападните части на Ирак. Реално, смъртта на Абу Бакр ал-Багдади има по-скоро символично значение. Подобно на Ал Кайда преди, ИД се превърна в своеобразен „идеологически франчайз“, който се приема („купува“) от джихадистки организации и групи, а и от отделни самостоятелни джихадисти (т.нар. „вълци-единаци“), които извършват в нейно име терористични атаки по целия свят. Кой точно ще бъде новият „халиф“ няма съществено значение – не и за „завръщащите“ се от Сирия и Ирак джихадисти и членовете на техните семейства.

Колко могат да се „завърнат“

Няма точна и достоверна информация за броя на джихадистите, които могат по един или друг начин да се „завърнат“ в Европа и Америка.

Приема се, че СДС „опазват“ в 10 съоръжения за задържане около 10 000 до 12 000 джихадисти от ИД, от които около 2 000 не са сирийски граждани, като около 800 от тях са от европейски държави. Още около 1 500-2 000 джихадисти са задържани в Турция - освен тях има и около 700 деца (от семейства на джихадисти).

Тези числа, обаче са подвеждащи, първо защото се отнасят само и единствено за лица, участвали пряко в действията на ИД в Сирия, които често (доста неточно) са определяни като/наричани „бойци“, вместо джихадисти и/или терористи и второ – защото, няма как да бъдат потвърдени информацията, на които се основават бройките.

Известен брой джихадисти са „държани“ в Ирак – точният им брой също не е известен, но ООН „варва“, че „чужденците“ (националността на част от тях не е установена) са около 1 000. Пак според Световната организация, „чужденците“, които все още воюват в Ирак и Сирия са около 3 000.

Освен това, ИД далеч не е единствената терористична организация, в която са се включили дошли от Европа джихадисти – такива има напр. и в Хаят Тахрир ал-Шам (бившият клон на Ал Кайда в Сирия – Джабхат ал-Нусра), Ажнат ал-Кавказ, Бригадите Абдуллах Аззам и др. Много джихадистки организации, в които се включват „чужденци“ действат и в Африка и Азия – напр. Ал Шабааб, вилятите на ИД.

Според базирания в Брюксел Кралски институт за международни отношения „EGMONT“, обобщената до средата на октомври 2019 г. налична информация (от 2011 г. до сега) показва, че около 5 300 европейски граждани са отпътували за Леванта, като повечето от тях са се присъединили към ИД. Счита се, че около 1/3 от тях вече са се завърнали, също толкова са загинали в конфликта, а останалите или са заловени или се укриват заедно със семействата си. Нелегалното завръщане на някои от тях в Европа (под прикритието, че са бежанци), вече беше доказано при операциите на Интерпол в Средиземноморието – не следва да се изключва възможността други да се опитат да направят същото.

Разпределението на заловените в Сирия и Ирак граждани на страни от ЕС и техните деца по страни е:

Страна	Възрастни	Деца
Австрия	над 3	няма информация
Белгия	57	69
Великобритания	над 8	над 10
Германия	124	138
Дания	над 8	13
Испания	4	17
Италия	6	няма информация

Страна	Възрастни	Деца
Финландия	11 – 13	33
Франция	130	270 - 320
Холандия	50	90
Швеция	31	45 - 57
ВСИЧКО	повече от 432 - 448	повече от 697 - 747
ОБЩО	повече от 1 129 – 1 195	

По признание на института, тези числа са силно занижени.

Очевидно, броят на потенциално „завръщащите се“ от джихад лица, идващи

в Европа и Америка е доста по-голям от официално споменаваните до 5 000 лица. Колко са пряко или косвено свързаните с тях членове на техните семейства също не е известно.

Проблемите

Проблемите, свързани със завръщащите се от джихад лица - особено за страните в Европа - са много, като всички те са взаимно обвързани/допълващи и взаимно усилващи се. Реално няма общоприето разбиране за тероризъм, джихад и джихадистки тероризъм.

Що е то тероризъм?

Въпреки честото използване на „тероризъм“, „терористи“, „терористични атаки“ и подобни изрази липсата на единни определения респективно води до използване с различно съдържание както от отделни лица, така и на държавно/международно ниво. А това, само по себе си поражда големи проблеми в борбата с тероризма.

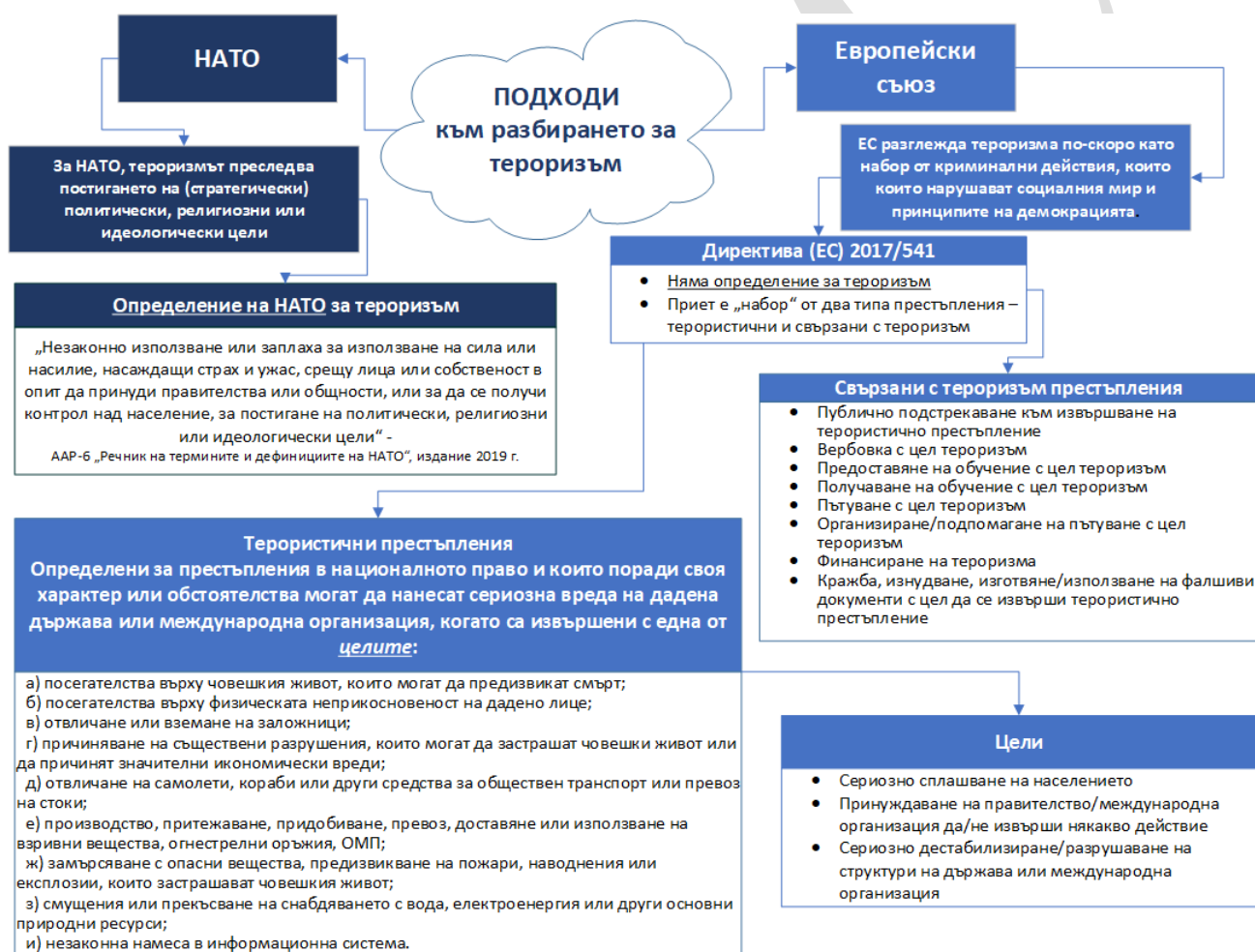

Схема 1: Различия в подходите на НАТО и ЕС към тероризма

Докато в НАТО има ясно и точно официално определение за тероризъм, ЕС разглежда тероризма по-скоро като набор от

криминални дейности и действия, които нарушават социалния мир и принципите на демокрацията.

Прави впечатление, че **списъкът на престъпленията, представляващи тероризъм и свързаните с тероризма е доста непълен**. Между тях не фигурират („стандартни“ напр. за ИД) практики като робство (вкл.сексуално), злоупотреба с деца, индоктриниране на насилие, насаждане на омраза по отношение на различните на религиозна основа и пр. Разделянето на престъпленията на **„свързани с тероризъм и „терористични“** създава се **възможност, да бъде избегнато съдебно преследване за тероризъм или налагане на много по-леко наказание, чрез отделянето на дейности по идеологическото (морално и етично) и логистичното осигуряване на тероризма**.

В Директивата на ЕС е дадено и **определение за терористична група**: „терористична група“ означава структурирана трайна група на повече от две лица, които действат съгласувано за извършване на терористични престъпления; „структурирана група“ означава група, която не е възникнала случайно за незабавното извършване на дадено престъпление и в която не е необходимо да има формално разпределение на функциите между участниците, продължителност на участието или развита структура.“

Определението за **терористична група** води до **породния парадоксален въпрос** - ако дадена група е създадена за извършване на действия (не представляващи терористични престъпления, а „само“ свързани с тероризъм престъпления), то тя каква е и какви са нейните членове? **Подобна е и ситуацията със „структурираните групи“**. Какви са напр. лица системно и организирано провеждащи сбирки, на

които проповядват/призовават за напр. участието в конфликта в Сирия без да апелират изрично за присъединяване към терористична организация - терористи или вербовчици на терористи? А дали организация, поддържаща лагер за подготовка на терористи е терористична?

Подходът на ЕС към тероризма не обхваща още една страна на действията на много от по-големите терористични организации – подривните дейности. Реално, по своята същност, в редица случаи подривните действия пряко или косвено подпомагат действията на терористите или на терористичните организации и/или в крайна сметка стратегическите цели на организациите.

Спектърът на подривните дейности е много голям и пряко свързан с подмяната на демократичните ценности и начин на живот - с тяхното противопоставяне и сриване на демократичната държава „отвътре“ (често с използване на самите демократични ценности, държавни институции и структури на демократичното гражданско общество). При извършването на дейности от организации/лица, които са терористични/терористи или са считани за свързани по някакъв начин с терористични или свързани с тях престъпления, подривните действия създават благоприятни условия за разрушаване и подмяна на демократичните ценности и държавата (достатъчно е да се спомене само издигането – на организирани разрешени протестни демонстрации – на лозунги като „Не искаме демокрация, а искаме Шарият!“). По отношение на организациите, много характерен е примерът с „Мюсюлманско братство“ (често наричана от джихадистите „майка

на организациите“) и „Хизб-ут-Тахрир“ - независимо от факта, че в някои страни от НАТО и ЕС са признати за терористични, в други – не са.

При сравнение, определенията на НАТО и ЕС показват съществени (концептуални) различия, респективно с много негативни правни, политически и морални/етични последици.

Според НАТО, целите на тероризма (съответно – на престъпленията на терористите) са свързани с „постигане на политически, религиозни или идеологически цели“. В същото време, ЕС се стреми да избегне използването на терминология, която би могла да свърже тероризма с определена идеология/религия – в упоменатите от Директива (ЕС) 2017/541 цели, определящи дадено престъпление като проява на тероризъм няма упоменаване на политически, религиозни и идеологически цели на тероризма.

Повечето от страните-членки на ЕС са и страни-членки на НАТО, а останалите са партньори на НАТО и много от тях са участвали/участват в операции на НАТО, вкл. свързани с борбата с тероризма и последиците от него, а такива операции респективно се провеждат в съответствие с ръководните документи на НАТО. **Де факто, една държава може (като член на НАТО) да разглежда дадено деяние като тероризъм, мотивиран от постигането на религиозни цели – напр. създаването на Халифат, но същата тази държава (като член на ЕС) да отхвърля подобна мотивация.** Доколкото

международните договори имат превес пред националните закони, наличието на две „разминаващи се“ виждания и разбирания за тероризма неминуемо се отразява негативно и върху правораздаването, защитата на националната сигурност, и на участието в борбата с международния тероризъм в национален и международен мащаб (напр. в рамките на дадена коалиция). Изправени сме пред „парадоксалния“ на пръв поглед въпрос - за дадена страна-членка на НАТО и ЕС (напр. България), кой договор е „по-важен“ и „по-първенстващ“ – Северноатлантическият или този за ЕС?

Отговорът за България е в националната нормативна база. В допълнителните разпоредби на доста дългия Закон за противодействие на тероризма¹.

България възприема подхода на ЕС и тероризмът се дефинира от същността на престъпленията, като в същото време отново имаме заобикаляне на всякакви препратки към тяхна идеологическа мотивираност.

На практика, ЕС изолира самите актове на тероризъм (и свързаните с него престъпления) от стратегическите цели на терористичните организации, които по своята същност винаги (в крайна сметка) са политически, вкл. като израз на дадена идеология, а това води до понижаване на ефективността на борбата с тероризма.

Подходът на ЕС (и България) има и други измерения

¹ Закон за противодействие на тероризма:

„§ 1. По смисъла на този закон:

1. "Тероризъм" е всяко престъпление по чл. 108а, ал. 1 - 4, ал. 6 и 7, чл. 109, ал. 3, чл. 110, ал. 1,

предложение шесто и ал. 2, чл. 308, ал. 3, т. 1 и чл. 320, ал. 2 от Наказателния кодекс.

2. "Терористичен акт" е акт, с който се осъществява тероризъм."

В Стратегията на ЕС за борба с тероризма (от 2018 г.) е написано, че „Сигурността на ЕС е тясно свързана с положението в други страни, особено в съседните държави“, но също така и че „ЕС си сътрудничи в борбата с тероризма с държави от:

- Западните Балкани;
- Африка (Сахел, Северна Африка, Африканския рог);
- Близкия Изток;
- Северна Америка;
- Азия.“

Подобно детайлизиране, веднага ни изправя пред въпроса за сътрудничеството в борбата с тероризма със страни като Турция, Швейцария, Норвегия, Русия, Беларусия, Украйна – европейски страни извън Западните Балкани; страните от Южна Африка; Австралия; Южна Америка и др., където действат терористи, например от ИД.

Ограничаването/прекрътяването или липсата на сътрудничество в борбата с тероризма с определени страни по различни политически причини се

отразява негативно на нейната ефективност. За съжаление, следва да се признае, че международните терористични организации са много по-гъвкави от страните от ЕС и НАТО в това отношение – те нямат проблеми с това, на територията на коя страна да действат, стига да считат това за необходимо и изгодно за самите тях.

Определението за тероризъм на НАТО е по-точно, по-всеобхватно и отговарящо на реалностите и се опира на доста по-големият опит и капацитет на НАТО (в сравнение с ЕС) в сферата на сигурността. То не изключва и подхода на ЕС за конкретните терористични престъпления, които могат да бъдат съпътстващи и конкретизирани. Приемането на едно общо за ЕС (и идентично с това на НАТО) определение за тероризъм би могло да бъде само от полза за сигурността на страните-членки на Съюза. Подобен ход би придал нов и съществен тласък в борбата на ЕС с тероризма, защото ще позволи и предприемането на мерки за противопоставяне на идеологиите на отделните терористични организации.

Проблемът с идеологията или джихадистите терористи ли са?

Проблемът не е никак маловажен, защото нежеланието на ЕС да признае, че даден начин на разбиране, изповядване и практикуване на идеология/религия (в случая - исляма) може да е източник на тероризъм, пряко се отразява на политиката на Съюза и на страните-членки по борбата с тероризма и съдебното преследване на терористите.

Извършителите на атаките и изстъпленията на Ал Кайда, ИД, другите джихадистки организации и т.нар. „вълци-единаци“, мотивираха и легитимираха действията си с ислямски концепции и цитати от Корана,

Сунната и произтичащото от тях ислямско право (Шарият), което урежда всички аспекти на живота на отделния човек и на цялото общество, вкл. държавното устройство. Тази практика продължава и до сега. Самите извършители се самоопределят като „муджахид[и]“ - термин, използван за обозначаване на всеки един мюсюлманин (мъж, жена, дете), който е участник в джихад и се бори със злото, със своите пороци/грехове и **тези на другите хора**. Загиналият в бой муджахид се счита за „шахид“ (мъченик), който е доказал своята вяра пред Аллаха.

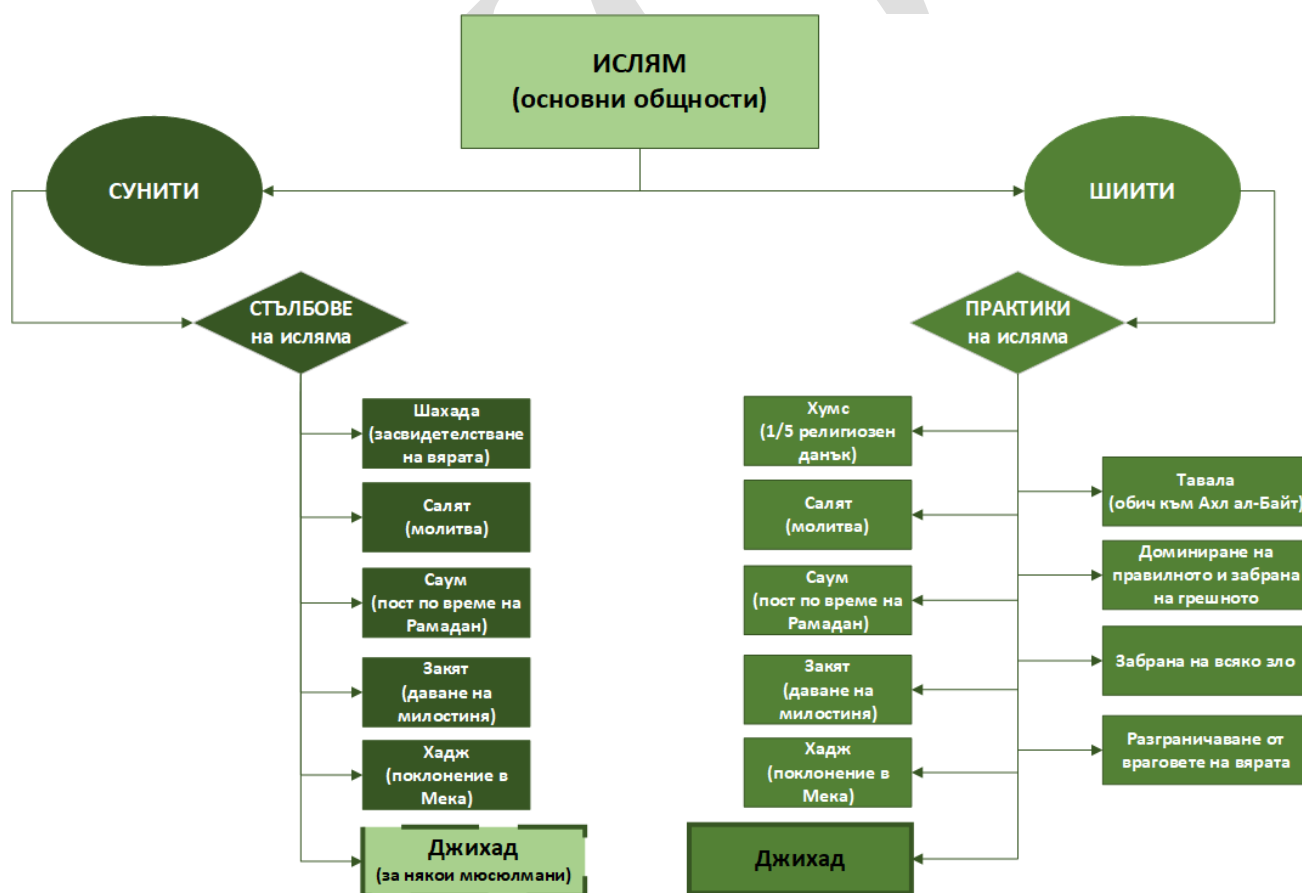

Схема 2: Място на джихада в двете основни направления на исляма

В сунитския ислям, джихадът понякога се упоменава като „шести стълб“ на исляма, а в шиитския (където няма „стълбове“), той е една от десетте „Практики на вярата“.

В годините след атаките на АК от 11 септември, след войните в Афганистан и Ирак и особено след началото на конфликта в Сирия, в страните от ЕС и НАТО гражданственост доби и терминът „джихадисти“, който е с негативно значение и е станал синоним на последователи на исляма, които извършват терористични действия и насилие от/в негово име. Основната причина за това е, че самите членове на организации, обявени от ЕС и НАТО за терористични (напр. АК и ИД) се самоопределят за водещи джихад и съответно – в очите на общественото мнение в демократичните страни водещите джихад (джихадистите) са терористи.

Когато има съобщения за терористични атаки, убиване на „неверници“ и пр. извършени от мюсюлмани, оправдаващи действията си с религиозни си убеждения/вярвания част от политиците и интелектуалците, обикновено заявяват, че тези и подобни действия, не представляват основното течение на исляма (каквото и да се разбира под „основно“), което е мирно, толерантно и т.н. В същото време, всеки опит да се говори за възможна връзка между исляма или определен начин на неговото разбиране/практикуване и тероризма се заклеява като „реч на омразата“, „ислямофобия“, „ксенофобия“ и нарушаване на човешките права.

Изключително сложен от философска и теологична гледна точка (до поставяне под съмнение на неговата релевантност) е въпросът, дали една религия може изобщо да бъде определена като мирна или насилствена, дали тя е съвместима или несъвместима с демокрацията и съвременния ни свят. Той е свързан и с отговора на друг, също толкова сложен въпрос – дали една религия е идеология. Защото, на макрониво, съществуват много идеологии – напр. комунизъм, фашизъм/нацизъм, консерватизъм, социалдемократизъм, феминизъм и др., както и много религии (религиозни култове/секти). Има и огромен брой „разклонения“ на тези идеологии и религии. Очевидно, някои идеологии (напр. фашизмът/нацизмът) се считат за несъвместими с демокрацията и нашето съвремие и са забранени в много страни - подобна е ситуацията и с някои религии/религиозни култове.

И религиите, и идеологиите са системи от вярвания, интерпретиращи света и съществуването, които дават смисъл на съществуването на човека. В най-общ смисъл, религиите се основават на концепциите за човешката същност, а идеологиите – на материалния свят. Но и при религиите, и при идеологиите, съществуването в някакъв друг свят (живот), извън обозримия и настоящ реален свят създават модели на поведение на хората тук и сега, създават системи от цели и норми и на поведение за отделния индивид и общността (обществото).

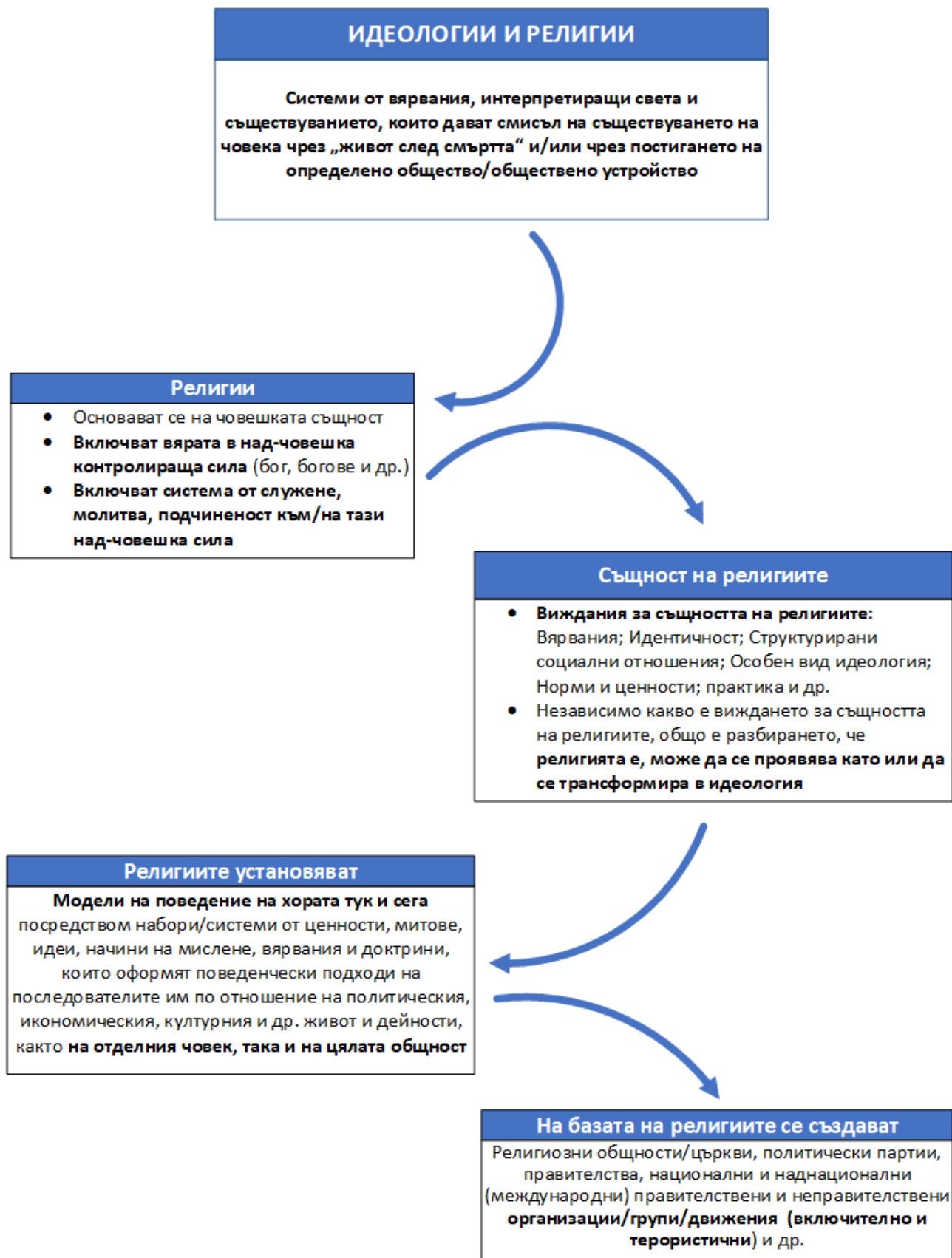

Схема 3: Религията като идеологическа мотивация за тероризма

Повечето от най-активните и опасни терористични организации на съвременното ни, включително АК и ИД (и т.нар. „вълци-единаци“) по своята идеологическа същност са салафистки². Това сунитско течение в исляма възприема разбирането на религията единствено такава, каквато са я изповядвали и практикували пророкът Мохамед и неговите сподвижници. То често е определяно като „ревиталистко“³, което подражава на „the pious predecessors“⁴ (al-salaf al-ṣāliḥ често уеднаквявано с първите три генерации мюсюлмани).

Често – особено в медиите – се говори за уахабизъм, който се отделя от салафизма. „Термините „салафизъм“ и „уахабизъм“ често са използвани като взаимозаменяеми. Много бъркат двата, а други считат, че са идентични ... По правило, всички уахабити са салафисти, но не всички салафисти са уахабити“⁵.

Безкритичното отношение към която и да е религия и игнорирането на противопоставянето на демократичните ценности и тяхното проявление в съвременния начин на живот е контрапродуктивно и опасно, независимо дали ще се приеме схващането, че тази религия е идеология, или може (при определени обстоятелства) да се „трансформира“ в

идеология, или да се проявява като такава.

Отделянето на тероризма от идеологията, особено когато става въпрос за исляма и начините на неговото разбиране и практикуване под претекст да не се стига до ислямофобия е доста лицемерен, а и опасен подход.

Основните причини са две:

- Твърдението, че не всички последователи на исляма са терористи е абсолютно вярно и точно. Опасността, обаче идва от някои от начините на разбиране и практикуване, които се изразяват в опити, тази религия (идеология) да бъде налагана с насилие, с терористични методи, „под чадъра“ на борбата (джихада) със злото и греховете в другите – атеисти, неверници, вероотстъпници, завоеватели (кръстоносци) и за „освобождаването“ на света от тях.
- Отделянето и неприемането на възможността, определен идеологически набор да е мотив за насилие и тероризъм, на практика налага извода, че тя (идеологията) сама по себе си е „чиста, невинна“ и най-вече – безопасна за съвременното демократично общество и може безкритично и безпрепятствено да се

² Център за международна сигурност и сътрудничество към Станфордския университет – профили на организациите включени в „Mapping Militants Project“.

³ На англ. ез. „revitalist“ – сектант, ентусиазиран религиозен проповедник, възстановител на стари обичаи.

⁴ Oxford Research Encyclopedia of Religion.

⁵ „Уахабит е етикет дават на онези, които са последователи на учението на Мохаммад Ибн Абд

ал Уаххаб. Уахабитите винаги са причислявани към салафистите и всъщност те предпочитат да бъдат наричани така. По правило всички уахабити са салафисти, но не всички салафисти са уахабити. Терминът салафизъм не се е асоциирал с уахабисткото вероучение до 80-те г. на 20 век. В началото на 20 век уахабитите започват да се самонаричат салафисти...“, из „Салафисти и уахабити: Двете страни на една и съща монета?“ от бюлетин на RSIS, Сингапур.

пропагандира и разпространява в него. Подобна „логика“, обаче води до въпроса дали идеологии като нацизма и фашизма (и/или техните съвременни „нео-“ форми), също могат да бъдат разпространявани и пропагандирани, стига да не бъдат съпътствани от призови за насилие или пък техните последователи да приемат, че могат да постигнат политическите си цели по мирен и демократичен път – напр. чрез избори, както всъщност е станало през миналия век?!

Връзката „идеология/религия – тероризъм“ води до един **основен извод: Борбата с тероризма може да бъде успешна само и единствено, ако правоналагащите усилия и оперативните действия на силите за сигурност са съпътствани и допълвани от борба с пораждащата тероризъм идеология/възприемане и практикуване на религията.** Ако това не стане, ще продължаваме да бъдем свидетели на възраждането на стари и възникването на нови терористични организации, а също и на атаки, извършвани от „саморадикализирани“ и „инспирирани“ от някоя терористична организация „вълци-единаци“.

Кои са „завръщащите“ се от джихад?

Пристигащите в Европа и Америка от „полетата на джихада“ в Сирия и Ирак последователи/членове на Халифата на ИД

и/или други джихадистки организации могат да бъдат разделени на **няколко групи**:

Схема 4: Класификация на завръщащите се от джихад

Ролята на жените и децата в Ислямска държава

Докато отношението към терористите, които активно са участвали в терористични действия и/или в операции на формирания на терористичните организации е относително ясно – те подлежат на съдебно преследване и наказание, въпросът с членовете на техните

семейства (особено – жените и децата) предизвиква много спорове и респективно проблеми.

До 2015 г. (в някои среди и до сега) преобладаваше „мекият“ (снизходителен) подход по отношение на

жените, които са (били) свързани с терористични джихадистки организации, включително и ИД. Той се основаваше на възприемането, че те (особено т. нар. „джихадистки булки“) имат само спомагателна, подчинена роля и поради това не представляват значителна заплаха за националната сигурност на държавите. „Тиражираше“ се и „оневиняващото“ мнение, че това са „деца“, които са били „подмамани, излъгани, заблудени“ и след като са пристигнали в Близкия Изток насилно са били присъединени към някоя организация. По оценки, от създаването на Халифата, жените са били 15% от всички, доброволно мигрирали в Сирия и Ирак, за да се присъединят към него (при френските граждани процентът на жените е 40%).

Вече, обаче е доказано, че **този „образ“ не отразява цялостният и комплексен характер на тяхното участие в дейностите на джихадистките организации.**

За промяната във вижданията за жените до голяма степен има „принос“ и самата ИД, която (след понесените загуби и намаляването на „притока“ от нови джихадисти) открито обяви, че е „задължително за жените да вземат [в ръка] оръжието“. Успоредно с това имаше и засилване на „потока“ от доказателства, че жените в ИД съвсем не се занимават единствено със семействата си и с оказването на „морална подкрепа“ на съпрузи-джихадисти. Сега може да се счита за доказано, че **жените в Халифата са изпълнявали много по-съществена роля.** Значимостта на жените за ИД е толкова голяма, че в апелите към тях (да заминат за Сирия и Ирак) организацията не само представяше това като техен върховен религиозен дълг, но и изрично подчертаваше, че при изпълнението на

този дълг може да бъдат нарушавани някои от най-стриктните постулати на исляма по отношение на жените (напр. да изоставят децата си, да пътуват сами и без разрешение и др.).

От стратегическа гледна точка на ИД, от една страна, участието на жените (децата, семействата) в джихада на териториите на Ирак и Сирия придава образ на Халифата като материализиране на идеала за Уммата (световната мюсюлманска общност/нация) и връщане към ислямския начин на живот, а не „само“ като организация, съставена предимно от мъже, които извършват терористични актове и/или водят бойни действия. Стратегически - жените са по-ценни от мъжете-джихадисти, чиято роля е да участват в боевете и да „умрат в името на Аллах“, докато жените изпълняват далеч по-важната функция – да родят, отглеждат и индоктринират следващите поколения джихадисти.

ИД „не пести“ усилията си в това направление – издадена е поредица от книги и брошури с инструкции за жените, как да отглеждат и възпитават децата си, подготвяйки ги за джихад. Първостепенната роля на майките е насаждането в децата на джихадистката идеология и мироглед, вкл. и с разказване на приказки за „мъчениците“ на джихада, показване на пропагандни джихадистки материали, насърчаване на играта с оръжие, наблюдаване на екзекуции и гаври с тела и др.

В ранните си дни на възход, ИД поддържаше забрана, жените пряко да участват в бойни действия и им беше вменявано, че **най-важната им роля в този техен т. нар. „джихад без боеве“ е**

да участват в изграждането на Уммата - като съпруги, майки на следващото поколение джихадисти. В статия на „Дабък“ (пропагандно списание на ИД) озаглавена „Джихад без боеве“, авторката пише: „Колкото до теб, о майко на лъвчета ... какво трябва да знаеш [за това], какво е майка на лъвчета? Тя е учител на поколенията.“.

Независимо от тази „главна роля“, **жените се включвали активно и в редица други дейности на ИД** - набиране на нови членове (основно момичета и жени), пропаганда (вкл. по интернет), индоктриниране и окуражаване на извършването на терористични атаки (вкл. на местата, където се намират, ако не могат да отпътуват за Ирак или Сирия), опазване на обществения „морал“ и др. Показателен пример е известната Бригада ал Хансаа - съставена предимно от (говорещи френски език) жени, които са действали като Хисба (морална полиция). Те са носели оръжие и са патрулирали по улиците, следейки за хора (най-вече за жени), които не спазват обявените правила и са налагали и физически наказания – като често са били доста по-стриктни и по-брутални от мъжете-джихадисти.

Повечето от жените в ИД са подготвяни за боравене с оръжие и водене на бойни действия – лидерът на Бригадата ал Хансаа, тунизийката Ум Раян ал-Туниси дори успява да създаде специално женско формирование (общо около 1 000 жени), което активно участва в състава **на ИД в боевете в Либия** през 2016 г.

Някои жени са били подготвяни за снайперистки и (естествено) са участвали в бойни действия. Жени и млади момичета са били използвани и за извършване на самоубийствени бомбени терористични

атаки - и до сега широко разпространена практика особено в организациите във вилаятите на ИД в Африка и Азия. Честа практика е било, жени да придружават бойните подразделения и тези на силите за сигурност като участват в претърсвания на домовете на местното население и обискиране на жените.

В обществените дебати и медиите, почти не се обсъжда друга немаловажна роля на жените в Халифата - те са изпълнявали основни функции в ръководенето на домакинството, като са се възползвали от заграбената от джихадистите плячка (вкл. жилища, вещи и др.), а също и от труда на „семейните“ роби, които при това са наказвали жестоко. Жени от организацията са управлявали публични домове, в които са използвани секс-робини (основно – язидки). За отношението на жените от Халифата към робите е показателно казаното от една от тях пред западни журналисти - според нея, принудителният секс с робиня (язидка) не е изнасилване, защото робите може да бъдат използвани от собственика „по негово усмотрение“.

Жените не са били изключени и от „върхушката“ на ИД – напр. Нусрийн Ассад Ибрахим Бахар (известна също и като Ум Саяф) е била съветник към висшето ръководство на организацията и е назначена лично от Абу Бакр ал-Багдади да отговаря за надзираването на заложенници (вкл. и граждани на западни страни).

Със загубата на територии и хора, ИД постепенно започна да променя подхода си към прякото участие на жените в бойните действия. В медии на организацията и изявления на нейни лидери започнаха да се появяват призови за участие на жената в „джихад с оръжие“, както „жените на Ирак и Чечня“, твърдейки

че, ако враговете „влязат в нейния дом“, джихадът е „също толкова необходим, колкото и за мъжете“. По-късно, ИД, вече призоваваше жените да се включат в боевете, защото джихадът е „лично задължение“ на мюсюлманина и „не поради малкия брой на мъжете, а поради тяхната обич към джихада, тяхното желание да се пожертват в името на Аллах и желанието им да попаднат в рая“.

Жени са изпълнявали и продължават да изпълняват задачи на ИД като куриери, доставчици на оръжие и хранителни продукти, пренасят ИВУ-та, осигуряват

Ал Хол и „матриархалният Халифат“

Преди началото на турската операция „Извор на мир“, лагерът Ал Хол (на около 120 км от сирийско-турската граница и на 7 км от сирийско-иракската граница), в който от между 70 000 до 110 000 човека едва около 5% са мъже, се е охранявал от около 800 бойци от СДС. Около 10 400 от задържаните в него се водят за „чужденци“ и са настанени в отделна част – другите (приблизително равен брой) са граждани на Сирия и Ирак. След началото на турската операция, там са останали около 300 от „охранителите“, като отговорността за сигурността е била прехвърлена на Асайиш (сили за вътрешна сигурност на Рожава), които са много по-слабо подготвени от бойните формирования на СДС.

Реално, жените-джихадистки са успели да установят свой собствен, „матриархален Халифат“, в който твърдо налагат идеологията и начина на живот на ИД. Той се ръководи (естествено) от една от тях – поела функциите на емир - която определя нормите и начина на живот (вкл. облеклото), получава информация за

връзка между терористите на свобода и затворените в лагери и затвори джихадисти и техните семейства.

Непосредствено преди и след падането на Халифата, ИД продължава да разглежда жените като един от решаващите фактори за неговото възраждане. И те - явно приемат тази своя „задача“. Една от тях (нелегално завърнала се от Сирия) заявява: „Ние, ще отгледаме силни синове и дъщери и ще им кажем за живота в Халифата. Въпреки че ние не успяхме да го запазим, един ден нашите деца ще го върнат обратно“.

местонахождението, действията и движението на охраната и дори издава присъди. Тя ръководи и дейностите по индоктриниране на до около 40 000 непълнолетни деца, които са в лагера.

За по-малко от половин година след падането на последната „крепост“ на ИД (Багхуз) в Ал Хол, вече има комплексна вътрешна джихадистка организация, която е много подобна по структура и начин на действия на Халифата. След намаляването на числеността на охраната, бягствата от лагера са се удвоили, като най-често използваните начини са посредством тунели или с помощта на трафиканти (основно от ИД), които подкупват отделни охранители - „цената“ е около 9 000 долара на човек.

В зоната, където са държани чужденците, джихадистките са създали 4 бригади – пряко подчинени на емира. Те са предимно на национален принцип и изпълняват специфични функции и задачи. Според охранителите, най-опасни са гражданките на Русия, които де факто са поели контрола

над тази част от лагера. Едната от тези бригади изпълнява ролята на религиозна полиция, като „бди“ за спазването на ислямския дрес-код от жените и за стриктното им участие в ежедневните молитви. Друга бригада води разузнаване на действията на охраната и отговаря за своевременното предупреждаване за предстоящи претърсвания. Има и бригада „екзекутори“ за изпълнение на смъртните наказания (всеки месец има поне по 2 убийства), опожаряват магазини и палатки и пребиват тези, които не изпълняват заповедите на лидерките на джихадистките. Създадени са и специални групи, които атакуват с ножове кюрдските охранители.

Четвъртата бригада – Заид ал Бенат е съставена от жени-джихадистки, които са преминали специална подготовка в ИД. Те са създали няколко шариатски съдилища (издаващи вкл. смъртни присъди) и се занимават с индоктриниране на момичета – „Аз уча арабски език и Коран, а понякога и английски език“, заявява 7-годишно чеченско момиченце.

Много от чужденките не желаят да бъдат репатрирани в страните, чиито граждани са - „Не искам да ме изпратят в затвора в Русия, аз бих предпочела да стоя тук, където сме добре и имаме храна ...“, казва една от тях.

Снимка от видео на The New York Times

В лагера непрекъснато се раждат деца, независимо от факта, че мъжете (при това само тинејджъри) са едва 5% от живеещите там – на месец има средно около 50 раждания. „Жените действат като инкубатори за бебета за Халифата ...

Жените-джихадистки женят момчетата и момичетата, когато станат на 15 години, така че да могат да родят“, заяви пред западни медии административният ръководител на Ал Хол, като се позова на собствени информатори. Много от жените

в лагера са се омъжвали по няколко пъти докато са живели в Халифата; някои имат деца от повече от един съпруг, а други са „осиновили“ деца на загинали джихадисти.

Може да се очаква, че завръщащите се от Сирия и Ирак жени лесно ще се включат в терористични дейности в западните страни, защото за това съществуват реални предпоставки и условия:

- ИД никога не е ограничавала (или забранявала) участието на жени в терористични действия извън Сирия, Ирак и Либия – те са били призовавани активно да се включат в организирането и извършването на терористични атаки.
- ИД не поставя времеви и пространствени рамки за джихада на жените. Почти 20% от вербуваните от нея западни граждани са жени - повече отколкото, коато и да е друга терористична организация. За периода от 2014 г. до 2018 г. в Европа е имало 33 отделни терористични атаки с участието на жени.
- Снизходителното отношение на правосъдието в Европа към жените-джихадистки (вкл. завърналите се), които масово или не са съдебно преследвани или получават много по-меки присъди от мъжете.
- Правни трудности при съдебно преследване - липса на ясно определение за тероризъм/терористични дейности, подкрепата за тях и съответните липси в наказателното право в комбинация с недостатъчните доказателства и др.

Повечето от завръщащите се жени-джихадистки са напълно отдадени на каузата за възраждане на Халифата и са готови да участват в изпълнението на дългосрочната стратегия на ИД и в продължаването на глобалната ѝ терористична кампания. **Демократичните общества на Запад (вкл. и в Европа) не са подготвени да се справят с такава заплаха за сигурността.** Службите за сигурност очакваха „нахлуване“ на мъже-терористи, но освен тях, (по напълно законен път) започна „завръщането“ на жени и деца, които освен, че са готови да разпространяват своята идеология, могат да и ще участват в извършването на терористични атаки или дейности в подкрепа на джихадистки организации.

Показателен за „действието“ на комбинацията от тези фактори е единственият (засега) прецедент. През юли 2019 г. немски съд осъди Сабине С. на 5 години затвор – призната за виновна в принадлежност към чуждестранна терористична организация (ИД). Скоро след като приема исляма, тя отпътува за Сирия (през 2013 г.) като изоставя двете си деца – веднага след пристигането си тя се омъжва за член на ИД и започва да води два блога (в тях са показвани екзекуции в детайли и са отправяни заплахи), чрез които се стреми да набере нови последователи на Халифата; преминала е и подготовка за боравене с оръжие. Дадената ѝ присъда е с 1 г. по-малко от исканата от прокуратурата – като съдът е счел, че на процеса Сабине С. се е дистанцирала от ИД и е сътрудничела по време на разследването. За истински „пробив“ се счита успехът на прокуратурата да „убеди“ съда, че използвайки няколко жилища на преследвани/избягали от ИД лица, тя ги е „окупирала“, като така е помагала на

организацията да поддържа контрола над овладяната от нея територия. На практика така е „заобиколено“ решение на Върховния съд на Германия, според което изпълнението на домашните задължения

не представлява подкрепа на терористични дейности. Така резонно възниква въпросът, къде в правото е описано съдържанието на „домашни задължения“ ...

Деца на Ислямска държава – и жертви, и жестоки джихадисти

Най-общо, децата се присъединяват към ИД (а и към другите джихадистки организации) по „стандартните“ три начина за набиране на деца от терористичните организации:

- Някои от тях са отвлечани (отнемани насила или чрез заплахи, вкл. демонстративни убийства на близки роднини и/или преки изтезания на самите деца) от семействата им. ИД практически „възроди и адаптира“ към съвременните условия еничарството. Основно са отнемани малки момчета, които чрез твърдо, непрекъснато и интензивно „промиване на мозъците“ в кратки срокове (за 1-2 г.) стават „убедени джихадисти“. Тези „съвременни еничари“ са набирани, както от местното сунитско (по-рядко шиитско) арабско население, така и от други етнически и религиозни общности – основно язиди и кюрди. „Успеваемостта“ на ИД във форматирането на съзнанието на децата е изключително висока – те често забравят майчиния си език и религията си, а степента на индоктриниране е такава, че са участвали в екзекуции или са готови да извършват убийства. Известни са случаи, когато върнати в семействата им такива деца са правили опити да убият някой от родителите или братята/сестрите си,

защото ги считат за „неверници“.

Практиката на набиране на деца продължава и в момента - по данни на ООН, само през 2017 г. (основно в обхващащата териториите на Афганистан, Пакистан и част от Индия провинция Хорасан на ИД) са доказани най-малко 224 случая на набиране на деца. Често, наказанието за отказ от присъединяване към ИД е смърт, но то далеч не е единствено. 14-годишно момче, което е било „боец“ в едно от считаните за умерени опозиционни на Асад въоръжени формирования е било заловено от джихадистите. В продължение на месец и половина, то е било изтезавано, за да се съгласи положи клетва за вярност към ИД и да се присъедини към нея. След това, то е било обявено за „неверник“ и публично са му били отрязани ръка и крак – много деца и младежи са били докарани да наблюдават наказването на „неверника“.

- Деца, които сами се присъединяват към ИД – основно поради религиозни причини. 14-годишно момче заявява, че се е присъединило към организацията, защото е убедено, че членовете ѝ са „чисти мюсюлмани“. „Аз дадох всичко, което имах за победата на Ислямска държава, защото мислех,

че тя е потискана от всеки. Те казват, че трябва да им дадеш всичко, дори и да се самопожертваш“, заявява то.

- Деца родени в семейства на джихадисти – пристигнали в Сирия и Ирак с родител(и) или друг близък роднина, а също и родените в Халифата. Тяхното изграждане като лоялни поданици на Халифата започва от най-ранна възраст в семействата им.

Наред с пряко присъединените деца, ИД разполага и с доста голям брой индоктринирани деца от местното население – образователната система в контролираните от нея райони е била изцяло насочена към това. Често самите родители са подкрепяли практиките на организацията и активно са се намесвали в „учебния процес“, доминиран от изучаване на Корана и подготовка за боравене с

оръжие и водене на бой, а при момичетата от 9 годишна възраст как (като „праведни мюсюлманки“) да оказват морална и материална подкрепа на съпрузите си и как да възпитават децата си. Като всеки опит, дори за най-малко отклонение от наложените правила е наказван жестоко - известен е случай, когато родители са съобщили (на службата за сигурност на ИД), че учителка си е позволила да учи децата на детски песнички, приказки и стихотворения. Тя била арестувана, осъдена от шариатски съд за прелюбодеяние и убита с камъни.

Не трябва да се пренебрегва възможността, такива деца (непридружавани или заедно със свои роднини) да дойдат в Европа и Америка - като мигранти, като присъединяващи се към членове на семейства им и др.

Снимка от видео на Sky News

ИД разглежда децата като активни членове на Уммата и развива цялостна система за включването им в живота на Халифата и в нейните военни операции и граждански дейности.

Децата (вкл. на пристигналите от западни страни или родени в джихадистки семейства) са били разделяни на две групи в зависимост от възрастта. Тези между 5 и 15 години са считани за „ашбал“ (кутрета/вълчета, лъвчета, малки зверчета), а тези над 15 години – за възрастни; и са били подготвяни в съответствие с това разделение.

Децата от 5/6 до 15 години са обучавани в училища и в рамките на - печално известните - бригади „Лъвчета на Халифата“ и „Принцове на Халифата“. Наред с твърдото религиозно възпитание, те са получавали познания по боравене с оръжие, участие в бойни действия/терористични операции, както и в репресии. Много от тях са участвали в екзекуции, вкл. обезглавявания и разстрели. Това накарвавяване на децата е ставало по заповед, доброволно, а понякога и чрез сурови физически наказания; опитите за бягство са наказвани със смърт. „Очакваше се, ние просто да се подчиняваме. Ако ти кажат да убиеш другите, трябва да го направиш. Дори да ти кажат да обезглавиш собствения си баща, ти трябва да го направиш. Каквото и да ти каже шейхът да направиш, ти трябва да го направиш“, разказва дете - бивш член на ИД. По показания на заловени джихадисти, често децата са били ужасени при заповед за обезглавяване, но не са имали избор, а останалите деца е трябвало да викат по време на екзекуцията „Аллах е велик!“. С течение на времето, те са „свиквали“ с жестокостите и са ги възприемали като

нещо естествено, превръщайки се в начин на живот.

Децата над 15 години са били изпращани в лагери за военна подготовка, където са получавали обща и/или специализирана подготовка в зависимост от възможностите им и нуждите на организацията; след завършване на обучението са били разпределяни във въоръжени формирования, логистични и поддържащи формирования и служби, службите за сигурност и гражданските (административни) органи на Халифата.

Посланието на ИД към децата е просто, кратко и ясно (по думите на заловен високопоставен член на организацията): „Ние ги подтикваме към джихад. Ние им казваме, че всички ние ще умрем като мъченици и ще влезем в рая – всички ние. Написано е в Корана, че трябва да се биеш в джихада. Така че, всички ние трябва да се включим в джихада в името на Аллах и на Ислямска държава“. Той заявява, че децата са „научени“, че тяхната крайна цел и предназначение е да извършват атаки срещу Запада и „Те казват, че в бъдеще ще атакуват и унищожат много държави. Това е което планират.“.

Основен при подготовката на „децата на ИД“ е принципът „Слушаш и се подчиняваш!“ или както е дефиниран от преминало през обучението в лагер на „Лъвчетата на Халифата“ дете: „Аз трябва да слушам и да се подчинявам, дори и да трябва да умира“. „Те правят ново поколение за Халифата за да се бие с неверниците. Има много деца, които сега са [му] абсолютно лоялни“, казва то. По думите му, **децата са до такава степен убедени в правотата на идеите на ИД, че сами изявяват желание да станат „мъченици“**. Те са включвани в списъци за

самоубийствени мисии и (някои) са плачели и сърдели, ако по някаква причина операцията е била отлагана или отменена. Най-малкото дете, което момчето е виждало да извършва „операция като мъченик“ (самовзривяване с кола-бомба) е било на 8 години. **„И вие никога няма да можете да го убедите да се откаже от идеите си“**, обяснява то. Подобна е ситуацията и при момичетата – по показания на учителка от ИД, лично участвала в подготовката на десетгодишни момичета за извършване на самоубийствени атаки.

Деца от бригадите са използвани от ИД по много начини: в пропагандни дейности; разузнаване; шпиопиране на местното население (вкл. собствените им семейства); пряко участие във бойни действия - като обикновено действат в първите редове на атаките и предния край на отбраната. Индоктринираните деца напълно приемат лозунга на ИД - „Победа или рай!“ с разбирането, че и в двата случая те „печелят“. По показания на заловени джихадисти, част от децата-смъртници са се самовзривявали, а други са били взривявани дистанционно. Екзалтацията на някои от тях е била толкова голяма, че се е налагало да им дават успокоителни средства, за да могат да изпълнят „мисията си“. Относно възрастта им – за джихадистите от Халифата тя няма значение, т.е. дете на 6-7 години реално може да бъде разглеждано като зрял човек. По този въпрос, заловен емир от ИД казва: „Ние нямаме никакво възрастово ограничение. Вместо това, ние вярваме, че когато човек започне да има сперма, тогава той се разглежда като пораснал мъж. Ние ги вземаме само когато достигнат тази точка. Те никога не са били деца. Те бяха мъже.“. В отговор на въпрос за децата,

извършващи самоубийствени мисии, той обяснява: „Те са инструктирани. Те знаят, какво ще стане. Те са щастливи. Това е като дете на Коледа. Знаете ли, колко щастливи са те? Спокойно щастливи, знаещи, че ще им се случи нещо хубаво.“.

От гледна точка на хуманитарното и международното право проблемът с децата-джихадисти е много голям. ООН няма официални ограничения по отношение на възрастта, от която деца могат да бъдат съдебно преследвани (и осъждани) за извършени от тях престъпления и съответно, държавите-членки имат различно законодателство в това отношение. Все пак, в организацията се приема, че деца по-малки от 12 години не следва да бъдат съдени.

Очевидно е, че децата-джихадисти могат да представляват опасност за сигурността на държавите и ЕС като цяло. И така отново се стига до противоречие – на практика, такива деца са „невидими“ за правосъдието, а в някои случаи, дори и за службите за сигурност.

Много от демократичните държави разглеждат децата, особено тези под 10 годишна възраст по-скоро като жертви, отколкото като извършители на терористични действия или като потенциални терористи. Разбира се, с изключение на някои единични случаи, няма нито преки, нито валидни доказателства за участието на деца-джихадисти в терористични и/или свързани с тероризъм престъпления.

Прави впечатление и липсата на търсене на отговорност на родителите на децата-джихадисти, много от които съзнателно и целенасочено съдействат в „израстването им“ като такива – процес, който също

трудно може да бъде доказан, още повече, че има много „непридружавани“ деца, както и сираци.

Като цяло децата-джихадисти стават „невидими и недосегаеми“ за правосъдието - поради недоказуемост на техните и на родителите им престъпления

и те би трябвало да бъдат оставени на свобода и в семействата си, което пък води до въпроса за възможностите за ефективната им рехабилитация и потенциалната опасност, която те представляват например за своите връстници в училище, а и за цялото общество.

ЩОС

Завръщането на активните участници в дейността на джихадистките организации

Много от лицата, активно участвали в действията на джихадистки организации след известен период правят опити да се завърнат в страните, чиито граждани са или в които са получили статут на бежанци и/или закриляни лица. Това става по различен начин – както напълно легално, така и нелегално, вкл. с фалшиви документи.

Въпреки че по отношение на тяхното наказателно преследване има най-голямо сближаване на позициите на страните, проблемите за които вече бе споменато се проявяват и тук. Преди всичко, те касаят (отново) казусите с доказването на престъпна дейност, самото съдържание на терористичните и свързаните с тероризъм престъпления, с възможностите на отделните държави да осигуряват ефективно тяхната рехабилитация и контрола върху тях, а също и с разбиранията за правата на човека и тяхното осъществяване и спазване. В този смисъл, предприеманите от някои европейски държави мерки (като отнемане на гражданството) нямат съществен ефект⁶.

Съществени различия има и в степента на наказанията, налагани в различните страни от ЕС, както и в оценката на степента на рисковете и заплахите за сигурността, които завърналите се представляват. Водени от хуманни съображения и презумпцията, че наказанията се налагат с цел даване на възможност на обвиняемия „да се поправи“, често европейски съдилища издават доста леки присъди, пренебрегвайки факта, че много от завърналите се джихадисти представляват заплахата (или поне риск) за сигурността - доказано от участието на такива лица в някои от най-крупните и с най-много жертви терористични атаки в Европа и Америка (напр. във Франция през 2015 г.).

Ситуацията допълнително се комплицира и заради **давността на извършените престъпления** - в правото на отделните страни има различия по отношение на сроковете и възможностите за прилагане на давност. Така може да се стигне до ситуация, когато дадено лице (терорист) е освободено, поради давност в една страна, но подлежи на съдебно преследване в друга.

⁶ Напр. джихадист на когото е отнето белгийското гражданство може да се завърне в Европа напълно легално, защото на съпругата му (гражданка на Швейцария) е разрешено да се завърне в страната

си заедно със семейството си, така по правилата на Шенген той има пълното право да се движи свободно и в другите европейски страни в т.ч. и Белгия.

„Изгубени“ в хаоса на международните правни норми и проблеми

Завръщането на терористите и техните семейства от „полетата на джихада“ в демократичните страни е свързано и с цяла група чисто правни проблеми.

Международните закони не налагат на страните, чиито граждани са „отишлите на джихад“, изричното задължение да репатрират членовете на терористичните организации и техните семейства. Някои юристи обаче считат, че репатрирането им е най-добрата възможност с оглед на някои аспекти в цялостната рамка на международното право⁷. Според привържениците на тази теза, тези закони в различна степен - поотделно и като цяло - определят решаващата роля на държавите да положат всички усилия да бъде прекратено „нарушаването на човешките права“ и насилието срещу заподозрените в тероризъм и техните семейства и най-вече – жените и децата.

Някои правни експерти по презумпция приемат, че тези лица (особено жените и децата) не са планирали да участват и не са участвали в терористични дейности, независимо от факта, че са били „асоциирани“ (?) с някоя от терористичните организации. Така те стигат до извода, че тези лица са били лишени от свобода на придвижване и са държани против волята им (в лоши условия), което налага проактивна реакция от страна на

държавите им, доколкото нито задържането им, нито условията съответстват на международното и националното право.

Така се стига до проблема, **доколко държавите могат да окажат защита**. Когато става въпрос за Ирак, нещата са относително „по-лесни“ – западните държави поддържат дипломатически отношения с тази страна и биха могли да интервенират. Не такъв, обаче е случаят със Сирия - много страни прекратиха дипломатическите си отношения с Дамаск⁸, а други ограничиха отношенията си с правителството на Асад в максимална степен. Още по-комплицирана е ситуацията с Рожава⁹. Нито тя, нито нейните власти, нито СДС са официално признати от някоя страна, което поражда огромни затруднения от правна и дипломатическа гледна точка при контактите с тях, вкл. и по отношение на заловените терористи и техните семейства. Проблемът е, че държавите не носят пряка отговорност за нарушаването на правата в тези територии, както и че не могат да контролират собствените си граждани, които се намират там. Според правозащитници, „има тенденция“, основните конвенции по човешките права да бъдат признати за екстериториални „позитивни задължения“ на държавите¹⁰.

⁷ Като такива се посочват положения в международното право по човешките права, международните закони за борба с тероризма и тези за дипломатическите и консулските отношения.

⁸ Напр. Канада, САЩ, Франция, Италия, Австралия, Швеция, Дания, Германия, Белгия, Испания и др.

⁹ Контролирана от СДС.

¹⁰ Напр. по отношение на абсолютната забрана на мъчения, забраната за набиране и използване на деца във въоръжени действия и др.

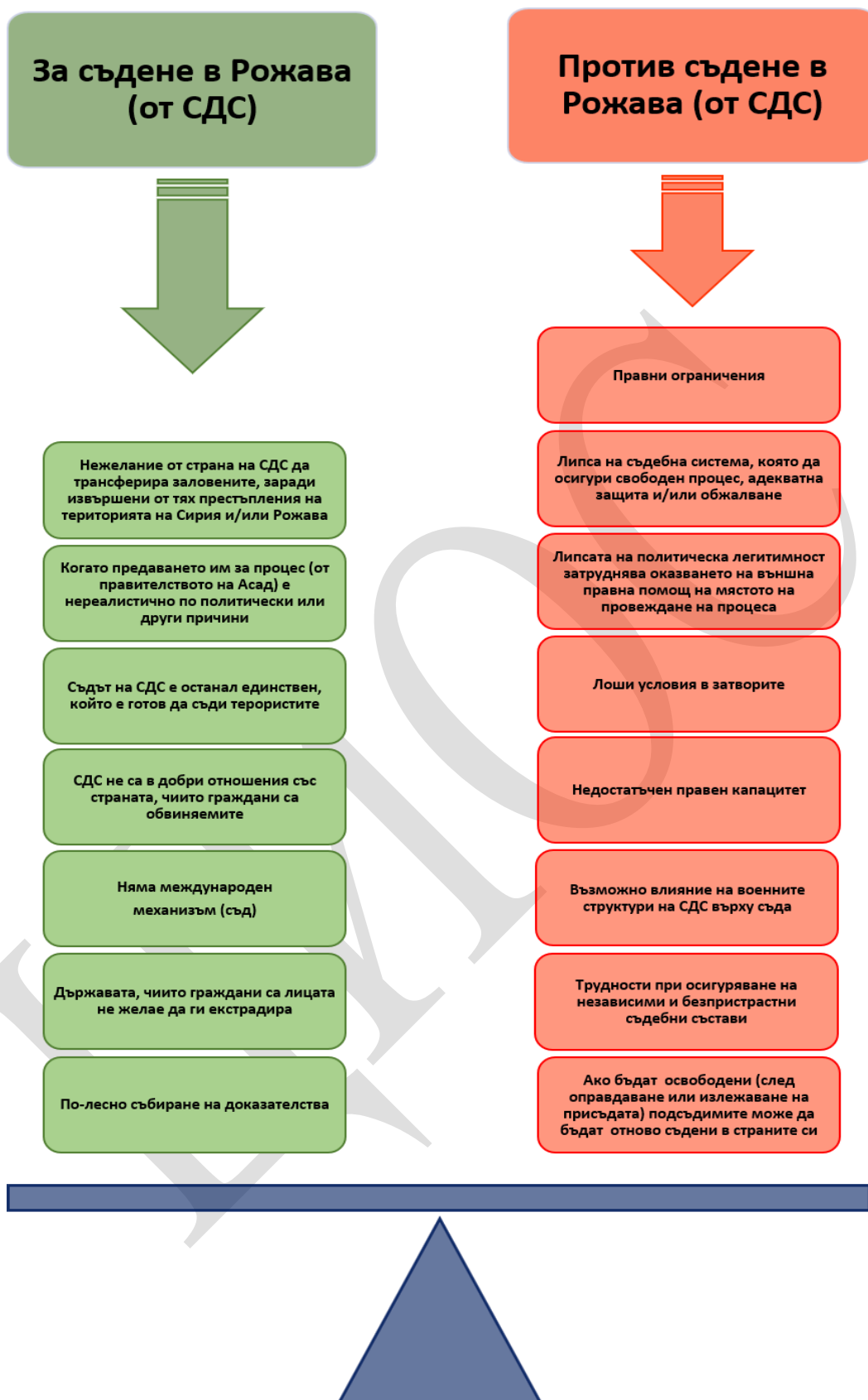

Схема 5: Някои аргументи „за“ и „против“ съденето на заловените от СДС (в Рожава)

Действията на държавите от гледна точка на отношенията им с техните граждани в чужбина имат и още един правен аспект. Такива граждани¹¹ са обекти на правото на държавата, на чиято територия се намират. Така практически **намесата на дадена държава в работата на съдебната система на друга държава представлява намеса в нейните вътрешни работи и суверенитет**. Според определение на Конституционния съд на Южна Африка „упражняването на юрисдикция извън териториалните рамки на една държава би ... представлявало намеса в изключителната териториална юрисдикция на друга държава“. В същото време, **ЕСПЧ в свое решение по съдебен процес приема, че „юрисдикцията ... е основно териториална“, но в същото време приема и съществуването на „голям брой изключителни обстоятелства“, които водят до установяването на юрисдикция**. Според ЕСПЧ, такива обстоятелства могат да бъдат групирани в две категории: 1) Власт и контрол над лицата от страна на държавен орган и 2) Ефективен контрол над дадена зона или територия. Очевидно, много трудно би могло да бъде доказано пред съд, доколко дадена държава може да има „контрол“ над дадени свои граждани - по-важният проблем, обаче е в противоречието между задълженията на държавата да защитава правата на своите граждани и ненамесата ѝ във вътрешните работи на друга държава.

Много от **европейските държави (поне засега) заявяват, че просто нямат никакви правни, дипломатически и други възможности да изпълняват подобни задължения**, независимо от това, че в

някои случаи тяхната намеса е била разпоредена от съда.

ООН има определение¹² за ЧТБ - „лица, които пътуват до държава, различна от тяхната държава на живеене или националност с цел подготовка, планиране, или подготвяне на, или участие в, терористични действия или осигуряване или получаване на терористична подготовка, включително във връзка с въоръжен конфликт“. Резолуцията призовава държавите-членки „да се занимават“ по-конкретно с лицата, които заминават в чужбина с „терористични намерения“, които не са идентични с онези, които заминават в чужбина „само да се бият“.

Така отново стигаме до липсата на единно разбиране за това „Що е то тероризъм?“, който този път се проявява под формата на това, какво точно означава „асоцииране“ с терористична организация и кой е терорист. Много трудно е да се докаже пред европейски съд, че дадено лице е извършило терористични престъпления напр. в Сирия, Ирак, Сомалия, Мали... Поради това, повечето държави приемат, че терорист е лице, което се е присъединило към организация, която (обикновено) е включена в националните списъци на терористичните организации. Това разбиране се интерпретира по различен начин в отделните страни¹³, още повече че, правозащитниците твърдят, че в много от случаите, жените и децата на джихадистите просто не са имали избор относно присъединяването.

¹¹ С изключение на дипломати, държавни лидери и военнослужещи.

¹² Прието с резолюция на СС на ООН.

¹³ Дадена организация може да бъде считана за терористична в една страна, но да не е призната официално за такава в друга/други страни.

Според **международното хуманитарно право, държавите са длъжни да приемат своите граждани. То се допълва от личното (индивидуално) право на всеки да живее в дадена страна без да бъде заплашен от експулсиране в страната, чийто гражданин е.** В

Универсалната декларация за човешките права е записано, че всеки има право да напусне всяка страна, включително собствената си, а също и че има право да се върне в нея. В същото време, според Международната конвенция за гражданските и политически права, никой не може да бъде лишаван от правото да влезе в страната си. Разбирането е, че държавите не трябва да отказват правото на влизане дори и на лица, чието гражданство са отнели. Същото се отнася и за първото влизане в страната на лицата (в случая – деца), родени извън територията на страната, за граждани на която могат да се считат например, въз основа на гражданството на единия от родителите. Към това следва да се „добави“ и задължението на държавите да избягват действия, предизвикващи липса на гражданство.

В последно време се очертава **ясна тенденция, действията на международните терористични организации (например на ИД на териториите на Ирак и Сирия) да бъдат „приравнявани“ на „въоръжен конфликт“.** Това налага участващите на държавите да прилагат процедурите и ограниченията по отношение на заловените (или интернирани) джихадисти и членовете на техните семейства при спазване на всички изисквания на международното право (с оглед на този

аспект) по отношение на човешките права. По отношение на жените и децата на джихадистите по подразбиране се приема, че спрямо ролята и мястото им в ИД, те може да бъдат считани или за „непреки участници във военните действия“ или за „неучаствали във военните действия“. Доколко такова приемане отговаря на реалностите - е един от проблемните въпроси свързани със „завръщащите се от джихад“, вкл. членовете на семействата им.

В съществуващите международни споразумения (договори) за борба с тероризма също има съществени противоречия. Много се считат за „секторни“, защото налагат на държавите-страни по тях да криминализират определени отделни, често използвани от терористите методи за транснационално насилие; да преследват по съдебен път единствено индивидуалните извършители и често се ограничават до международния тероризъм, без да засягат тероризма в не-международни, вътрешни конфликти.

С Резолюция 2396¹⁴, СС на ООН призовава държавите-членки да определят и разследват лицата, за които има надеждни основания да се счита, че са терористи или чуждестранни терористични бойци, като в същото време призовава да ги „отделят от другите лица, включително придружаващи ги членове на семействата им, които би могло да са били ангажирани“ в дейности/престъпления на въпросните терористи (вкл. чуждестранни).

Многообразието и противоречията в подходите и правните норми, прилагани от отделните страни, политиците и международните (правителствени и

¹⁴ От 2017 г.

неправителствени) организации към терористите и членовете на техните семейства, а също и към други лица, които са се присъединили към терористичните организации, но не са участвали пряко в терористични атаки и бойни действия са големи. В много от случаите, те зависят от други – „външни“ фактори, напр. политическата ситуация в дадената

страна, настроенията на избирателите, наближаването на местни и общи избори, международната обстановка и дори – от отделни личности. За успешната борба с джихадизма и тероризма важно значение има хармонизирането, както на правните норми, така и на подходите и политиките.

Рехабилитация, дерадикализация и контрол – мисията (почти) невъзможна

На 29 ноември 2019 г. близо до Лондонския мост в столицата на Великобритания беше извършена терористична атака, при която бяха убити двама човека, а трима други бяха ранени. Това беше и първата атака за 2019 г. в Западна Европа, отговорност за която беше поета от ИД. Извършителят ѝ е Усман Хан¹⁵ – мюсюлманин със салафистко-джихадистка идеология, излежавал присъда в затвор.

Изключение в случая с Хан е, че той вече е имал опит в терористични действия – бил е един от тримата най-активни участници в разкрита през 2010 г. терористична група/мрежа във Великобритания, планирала няколко атаки, вкл. взривяване на бомба в Лондонската борса. Въпреки че през 2012 г. е осъден на най-малко 8 г. затвор, той излежава само 6, след което е освободен предсрочно – поради тази причина, по време на атаката е носел електронна гривна (за проследяване) на глезена си.

Може да се твърди, че за идеологията на Хан голям „принос“ имат две лица с „международна известност“ в джихадистките среди:

- **Ануар ал-Аулаки** – джихадист-терорист, роден в САЩ от родители, дошли от Йемен. Отпътувал за Афганистан, където е преминал подготовка в тренировъчни лагери на Ал Кайда. В последствие заминава за Йемен, където става

една от най-видните фигури в АКАП. Активно проповядвал джихадистка идеология (по интернет), с голямо влияние върху част от по-радикално настроените мюсюлмани в Европа и Америка – един от тях е и Хан. Активно и успешно набирал джихадисти от западни страни, които в последствие са били обучавани в лагерите на АКАП в Йемен. Убит с удар на дрон на САЩ през 2011 г.

- **Анхем Чудари** – британски гражданин от пакистански произход, роден през 1967 г. Бил е председател на Обществото на правистите-мюсюлмани във Великобритания. Личен помощник на избягалия в Ливан джихадист Бакри Мохамед – основател на забранената от британските власти джихадистка организация Ал Мухажирун. На нейно място Чудари създава организацията Ахл ал-Суна уа ал Джамаа. Участвал активно в създаването и на друга джихадистка организация – Ал Хураба, която също е забранена. Създал организацията Islam4UK¹⁶, забранена от британските власти през 2010 г. Яростен критик на действията на Великобритания в Афганистан и Ирак, възхвалявал Ал Кайда (и лидера ѝ Осам бин Ладен) за терористичните ѝ атаки в САЩ и Великобритания. Осъден през 2016 г. на 10 г. затвор за подкрепа за ИД и

¹⁵ Британски гражданин от пакистански произход.

¹⁶ Ислям за Обединеното кралство.

полагане на клетва за вярност към халифа Абу Бакр ал-Багдади. Освободен от затвора през 2018 г. Той е свързан с терористичната група/мрежа, в която е участвал Усман Хан, който е считан за негов личен ученик и приятел.

Атаката на Усман Хан е показателна за някои **характерни взаимно свързани и усилващи се фактори:**

- Независимо от намаляването на броя на терористичните атаки в Европа след „върховите“ 2015 и 2016 години, **в европейските страни все още има потенциал за джихадистки терористични атаки.** Салафистко-джихадистката идеология е широко представена в някои мюсюлмански общности в европейските страни.
- **Модерните комуникационни технологии позволяват идеологиите практически да придобият глобален характер.**
- **Към идеологическото измерение може да бъде добавен и човешкият потенциал** – има на практика достатъчно хора, които може да опитат да „приложат“ идеологията на практика.
- **Към потенциалните идеолози и евентуални извършители на терористични атаки ще се добавят и много завръщащи се от джихад и членове на семейства** (вкл. жени и деца), които са абсорбирали в себе си и са приели джихадистката идеология за мироглед и начин на живот.
- **Затворите често играят ролята на „инкубатори“** на потенциални идеолози и извършители на терористични атаки.

- **Мерките за дерадикализация, рехабилитация, мониторинг и контрол, предприемани от държавите са крайно недостатъчни/неефективни.**

Неуспехът на дерадикализацията и рехабилитацията на терористи (особено на тези със салафистко-джихадистка идеология) **се предопределя от три основни фактора.**

- **Нежеланието на демократичните държави** (рефлектиращо в тяхната политика и правораздавателни системи) **да се противопоставят открито на идеологията им.**
- Относително **леките присъди и склонността на властите за предсрочно освобождаване** на осъдени за тероризъм лица.
- **Нежеланието на самите лица да се откажат от идеологията си в комбинация с лековерието на властите,** които с готовност вярват на откровените им лъжи.

Показателен пример е броят на освободените през последните няколко години от британските затвори – над 400 лица, осъдени за тероризъм. Почти 70% от тях категорично са отказали да участват в каквито и да било програми за дерадикализация докато са били в затвора. Много от останалите (като Усман Хан) с цел да бъдат предсрочно освободени казват на властите това, което те „искат да чуят“ – твърдения за отказ от идеология и бъдещи действия.

Едва ли, експертите по борбата с тероризма не са наясно с този проблем. Ричард Уилтън, бивш шеф по

контратероризма в Шотландия Ярд заяви пред медиите, че броят на дерадикализираните при престоя им в затворите осъдени терористи е минимален, докато бившият джихадист Ханиф Кадир направо каза, че програмата за дерадикализация в затворите на Великобритания „напълно се проваля“.

Факт е, че джихадистките терористични организации успешно действат в затворите, където инспирират и набират нови членове. През 2013 г. в САЩ за подпомагане на терористичната организация Ал Шабааб на затвор беше осъден Мохамед Ибрахим Ахмед. По време на съдебния процес, той до такава степен успява да демонстрира разкаяние, че прокуратурата пледира за по-лека присъда, защото „... За г-н Ахмет битката е свършила. Той не представлява заплаха за обществото и няма отново да наруши [закона]“. В затвора Ахмет участва в програми за дерадикализация, но се доказва, че в същото време той доста успешно прави опити да инспирира и набира сред затворниците „войници на Халифата“.

Наивно би било да вярваме, че част от завръщащите се от джихад – по време на съдебните процеси или престои в затвора – няма да действат по същия начин и след това ще излязат „нови хора“. Такава е и ситуацията с членовете на семейства на джихадисти, както и с лицата, за които в европейските съдилища няма да може да се докаже, че пряко са извършвали терористични и/или свързани с тероризъм престъпления.

Особено комплициран е проблемът с децата. Според действащите в повечето страни закони, те няма да бъдат съдени или ако все пак бъдат - наказанията ще са

много леки, въпреки че част от тях са крайно радикални и се саморазглеждат като пълноправни и пълноценни муджахидини - готови да отмъщават и да убиват.

Основният проблем е, как да бъдат реално и на практика дерадикализирани.

Преди всичко, следва да се приеме очевидната реалност – става въпрос за деца-джихадисти. Заблудени или не, с „промити мозъци“ или ужасени и пречупени, много от тях са именно това, за което се смятат - муджахидини. Изключително спорна тема е каква е успеваемостта на преподаватели, психолози, социални работници и демократичните общества в преодоляване на втълпената им идеология и мироглед.

Без съмнение, съдилищата в демократичните страни ще постановяват решенията си, основавайки се на правата и интересите на детето. Въпросите, обаче са много и са сложни – напр. следва ли те да бъдат изолирани от семействата им и най-вече от майките им, които са с джихадистка идеология и мироглед?

Резонно е да се очаква, че някои от предприетите мерки ще бъдат посрещнати негативно от по-голяма част от европейците – и това е напълно естествено. Децата-джихадисти ще бъдат разглеждани като заплаха, защото наистина са и ще бъдат такава. Какво влияние биха имали тези деца върху връстниците им (особено в общностите, в които ще бъдат включени) – дали няма да се превърнат в „герои“ и „примери за подражание“? Ако бъдат оставени в семействата си или бъдат настанени в приемни семейства, те би трябвало да посещават общите (държавни или частни) училища – и всеки от нас би трябвало да си зададе въпроса, как би

реагирал, ако се окаже, че дете - като онова готово „да ни изколи“ момче от лагера Ал Хол - седи на чина до неговото дете или внуче.

Най-общо, **общественото мнение в страните от Европа и Америка е негативно настроено към завръщащите се от конфликтните зони джихадисти** и техните семейства и България не прави изключение в това отношение.

Една от основните причини за това е, че независимо от уверенията на политици, институции и организации, **„човекът от улицата“ чувства застрашени и незащитени себе си и семейството си, демократичните си ценности и съвременния си начин на живот**. Това усещане се „подхранва“ най-силно от **три фактора**:

- **Реалната невъзможност, службите за сигурност да предотвратят рисковете и заплахите от терористични атаки**. Решаващи в това отношение са големият брой обекти за контролиране и липсата на ресурси¹⁷. Това принуждава службите да приоритизират и степенуват обектите и лицата, които контролират и в резултат има „пропуски“, които се заплащат с кръвта на невинни, случайни жертви¹⁸.

¹⁷ По опита от считаните за едни от най-успешните в борбата с тероризма служби за сигурност – тези на Нидерландия - за продължително непрекъснато наблюдение само на един човек са необходими най-малко 20-25 служители, независимо от високата степен на техническа осигуреност.

¹⁸ Усман Хан е носел електронна гривна за контрол, но това не му е попречило да извърши атаката си.

¹⁹ Например, приемането, че дадени твърдения/изявления са „реч на омразата“ само

- **Нежеланието и/или неумението на властите да се борят или дори просто открито да дискутират идеологическата страна на проблема с джихадистите**. Една от най-честите причини е стремежът „да не бъдат засегнати чувствата на религиозни общности“. Ефектът от подобен подход обаче е по-скоро негативен, защото демократичното общество не може да приеме за „естествено“ или дори „обогатяващо европейската култура“ проповядване на отхвърлянето на съвременния му начин на живот и налагане на ценностни системи и социален ред (държавно устройство), характерни за времето на ранния феодализъм, че дори и по-стари. Успоредно с това, опитите на властите да не допуснат откритото и свободно дискутиране и критика на идеологията на джихадистите, често са съпроводени с наказателно (съдебно) преследване¹⁹.
- **Ограничаването на свободите и промените в начина на живот**, проявяващи се в два основни аспекта. **Единият е ограничаването на правата и свободите на гражданите и обществото** „в името на сигурността, стабилността и запазването на обществения ред“.

защото отделни лица или част от дадена общност се е почувствала засегната/обидена в своите религиозни вярвания, в Германия може да доведе до присъда от 3 месеца до 5 години затвор за „разпалване на омраза срещу национална, расова, религиозна група или група дефинирана от нейния етнически произход“; същото се отнася и за „засягане“ на човешкото достойнство на отделно лице – отново на национална, расова, етническа или религиозна основа.

Това е съпроводено от налагането на ограничения на правата и допълнителни регулации, допълнителни (извънредни) правомощия на силите за сигурност; цензура и автоцензура; налагане на определени политически и идеологически виждания като „единствено правилни“ и др., които неизменно водят до повече или по-малко оправдани опасения от авторитаризъм и диктатура.

Вторият аспект е свързан с налагането на елементи на начин на обществен живот, който е неприемлив за демократичните общества. Това става предимно чрез налагане на религиозни норми и виждания за „позволено и приемливо“ и „грешно/непозволено и недопустимо“ и др²⁰.

Въпреки, че на пръв поглед няма пряка връзка между завръщащите се от джихад и посочените фактори, това съвсем не е така. Не е реалистично да се очаква, че повечето от тях няма да се опитват да налагат правилата и начина на живот в ИД в западните демокрации²¹ - тези действия ще бъдат в рамките на „защитените им“ религиозните им права и свободи.

Неутешителният извод е, че на практика, съществуващите системи за превенция, дерадикализиране и контрол на завръщащите се от джихад и

техните семейства и включването им в демократичните общества, като цяло са неефективни. Този проблем предстои тепърва да бъде решаван, а до колко успешно ще стане това, може да покаже само бъдещето. В същото време, тези лица са нежелани за по-голяма част от обществата в Европа. И засега, въпросите остават повече от отговорите.

За да се справят със свързаната със завръщането на джихадистите и техните семейства потенциална заплаха от една нова, напълно възможна вълна от джихадистки тероризъм, службите за сигурност и съдебните системи на страните от ЕС би трябвало да действат по-целенасочено и по-успешно на две нива. На национално (местно) ниво, те следва да осигуряват много по-ефективен контрол върху потенциални местни поддръжници/последователи на джихадизма. В международен план (в рамките на ЕС/НАТО и сътрудничеството със страни-партньори) е необходимо засилване на наблюдението и своевременно реагиране на движението на джихадисти и членове на техните семейства, както от Близкия Изток и Африка към Европа, така и вътре в рамките ЕС, което налага коопериране в сферата на разузнаването и сигурността на много по-високо ниво и с много по-добро качество от настоящите. **На стратегическо ниво е**

²⁰ Например - създаването на шариятски зони; шариятски патрули; протести срещу произведения на изкуството считани за грешни, вкл. „привеждането в съответствие“ на такива; премахването на наименования на традиционни християнски празници и прояви (вкл. свързани с Коледа и Великден) или подмяната им с „неутрални“; недопускане на жени в обществени заведения и места; обиди и

насилие спрямо жени (поради неспазване на нормите на исляма); прояви на антисемитизъм и др.

²¹ Например забраните за слушане на музика, устройване на забави, употребата на цигари и алкохол, стриктното и цялостно покриване на жените и ограничаването на правата им и др.

необходимо да бъде продължена - без отслабване - борбата с възраждащата се в Ирак и Сирия Ислямска държава, както и засилване на борбата клоновете ѝ в Африка и Азия. В същото време, **и на национално и на стратегическо ниво** следва да се

засили борбата с идеологическата мотивация на завръщащите се джихадисти и членовете на семействата им за извършване на терористични атаки в Европа и Америка.

Изводи за позицията на България

„Завръщането“ на джихадисти и членове на техните семейства в Европа и Америка, безспорно има негативно отражение върху общата и националната сигурност на страните от ЕС/НАТО, като за по-успешното им осигуряване – в интерес на България – би могло да се предприемат някои промени във вътрешната и външната политика на страната:

- Приемане на национално и в рамките на ЕС официално определение за тероризъм, което по своя смисъл да съответства на това на НАТО и премахване на разделението на терористични и свързани с тероризъм престъпления, като обхвата им бъде разширен - особено в сферата на идеологията и инспирирането.
- Предприемане на борба с идеологията на джихадисткия тероризъм, която да не изключва открит (нецензуриран) обществен дебат.
- Единна политика/мерки в рамките на ЕС по отношение на джихадистките терористични организации и отделни лица (вкл. децата): 1) Обща борба с идеологията на джихадисткия тероризъм; 2) Обявяването от една държава от ЕС на дадена организация или група/лице за терористични/свързани с тероризъм (вкл. идеологическо инспириране) да е валидно за всички страни-членки на ЕС; 3) Приемане и прилагане на единни за ЕС мерки за противодействие на джихадисткия тероризъм и неговата идеология, например, но не само – решение за екстрадиране/отказ за предоставяне на убежище от страна-член на ЕС да се отнася и за всички останали страни от Съюза; 4) Засилен контрол по отношение на завръщащите се джихадисти и всички членове на техните семейства, вкл. забрани за напускане на територията на дадена страна, увеличаване на обема и своевременността на обмен на информация за завърналите се (в рамките на ЕС); 5) При необходимост - изолиране от обществото на завърналите се джихадисти и членове на семействата им; 6) Увеличаване на наказанията за тероризъм; 7) Приемане на специални програми за рехабилитация и дерадикализация, вкл. в затворите и др.

Мариела Стоянова